

Seinäjoen kaupunki Vastuullisten hankintojen toimintamalli

Riikka Juuma ja Pekka Alahuhta

3.3.2025

Seinäjoki

Euroopan unionin
ösarahoittama

Linjaukset ja priorisointi

Arvot ja strategiset linjaukset:

"Seinäjoki kasvaa kestävästi ja elää ekoviisaasti"

Hankintastrategia ja hankintaohje:

- "Kaikissa hankinnoissa on huomioitava kestävä kehitys ja hankinnan kohteen ympäristövaikutukset."
- "Sosiaalisina kriteereinä voidaan käyttää esimerkiksi pitkäaikaistyöttömien, maahanmuuttajien tai kehitysvammaisten työllistämistä"

Rakentaminen ja
rakennusten
ylläpito

Elintarvikkeet

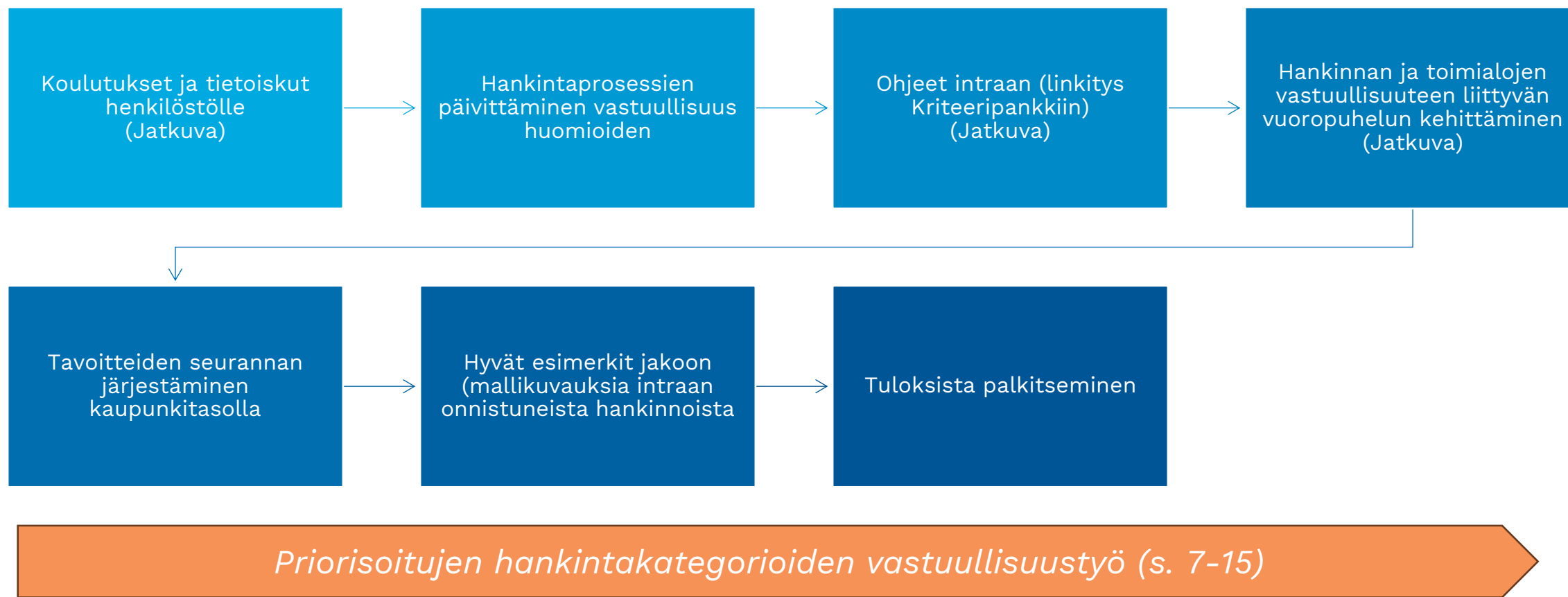
ICT

Matkustus ja
kuljetus

Toimintamallin kuvaus ja hyödyntäminen

- Seinäjoen kaupungin hankinnoissa huomioidaan arvoista johdettujen strategisten linjausten mukaisesti ympäristönäkökulmat ja sosiaalinen vastuullisuus.
- Vastuullisuuden kannalta priorisoiduiksi hankintakategorioiksi on Seinäjoen asiantuntijoiden työpajoissa tunnistettu:
 - 1) Rakentaminen ja rakennusten ja alueiden ylläpito,
 - 2) Elintarvikkeet,
 - 3) ICT ja
 - 4) Matkustus ja kuljetus.
- Priorisoituihin hankintakategorioihin on tunnistettu tärkeimmät vastuullisuustavoitteet sekä keinoja saavuttaa tavoitteet.
- Toimintamalli sisältää tarkastuslistat priorisoitujen kategorioiden yleisistä vastuullisuuskriteereistä ja Seinäjoen kaupungin painotuksista niissä.
- Tavoitteiden toteutumista seurataan toimialoittain ja koko kaupungin tasolla. Koko kaupungin tason seurannasta vastaa hankintajohtaja sekä kaupungin johtoryhmä ja luottamusjohto.
- Vastuullisuustavoitteiden seurannan työkaluina käytetään Hilmasta saatavaa raporttia. Seurantaa varten hankintoja tekevä Seinäjoen kaupungin henkilöstö tulee ohjeistaa Hilman vastuullisuutta koskeviin kysymyksiin. Tavoitteena on vastausten yhdenmukainen täyttö hankinnan toteuttajasta riippumatta.

Vastuullisten hankintojen kehityspolku 1/3

Vastuullisten hankintojen kehityspolku 2/3

1. Koulutukset ja tietoiskut henkilöstölle

Työpajoissa tunnistettiin tarve vastuullisuuteen liittyvän osaamisen kasvattamiseen koko Seinäjoen kaupunkiorganisaatiossa. Tarpeeseen vastataan tietoiskuina ja täsmäkoulutuksin. Koulutustoiminnan tulee olla jatkuvaa.

Tietoiskut voivat olla avoimia, lyhytkestoisia teemoiteltuja tilaisuuksia, joiden kohderyhmä ulottuu jopa koko kaupungin henkilöstöön. Tietoiskut voivat toteutua säännöllisesti (esim. 0,5h aamukahvit joka toinen kuukausi).

Täsmäkoulutukset rajatuille kohderyhmille (esim. toimialat, tiettyä työtä tekevät ihmiset, hankintapalvelut) ovat pitkäkestoisempia, kohteena olevaa asiaa syvemmin käsitteleviä tilaisuuksia. Koulutusten toteuttamisessa voi hyödyntää kaupungin ulkoista asiantuntemusta. Täsmäkoulutukset voi aloittaa esimerkiksi toimintamallin esittelyllä ja laajentaa sellaisiin vastuullisuuden teemoihin, jotka kaipaavat erityistä huomiota.

2. Hankintaprosessien päivittäminen vastuullisuus huomioiden

Kehitystarpeena havaittiin Seinäjoen hankintaprosessien päivitystarve siten, että vastuullisuus ohjataan huomioimaan jokaisessa hankinnassa. Tämänhetkisten prosessien osalta tunnistettiin seuraavat kehitystarpeet:

- Prosessien tulisi sisältää vastuullisuuden määritelmät, jotta termistö on yksiselitteinen hankintoja toteuttaville.
- Prosessien tulisi ohjata huomioimaan ja arvioimaan vastuullisuuskriteerien sisällyttäminen jokaiseen hankintaan. Hankintakohtaisesti määritetään, mitkä vastuullisuuskriteerit soveltuvat kyseiseen hankintaan.
- Prosessien tulisi ulottua myös hankintojen seurantaan (ks. 5)

Kertaluonteisen prosessien päivittämisen ja kouluttamisen jälkeen vastuullisuutta on syytä tarkastella esimerkiksi vuosittain. Toimivatko nykyiset prosessit, tukevatko ne optimaalisesti hankintojen kehittämistä ja huomioivatko prosessit uusimman vastuullisuutta koskevan tiedon ja tietämyksen?

3. Ohjeet intraan

Työpajoissa tunnistettiin tarve yleistason vastuullisuustiedolle. Ajantasaista vastuullisuusasioiden ohjeistusta koko henkilöstölle ei juuri ollut, tai sitä ei koettu löydettävän helposti. Selkeä, matalalla kynnyksellä hyödynnettävä, sisäiseen käyttöön tarkoitettu Intranet-materiaali toimisi hakuteoksena ja oppaana, mikäli työn parissa kohtaa hankintojen vastuullisuuteen liittyviä kysymyksiä.

Materiaalia laadittaessa on suotavaa hyödyntää ulkoisia linkkejä (esim. Hankinta-Suomen työ, Julkisten hankintojen käsikirja ja Kriteeripankki.fi). Ulkoista materiaalia voi myös linkittää osaksi Seinäjoen omaa opasta; myös koulutustallenteiden lisääminen oppaan ohkeen palvelee tietotarvetta. Kerran huolella laadittua sisäistä ohjeistusta voi arvioida esimerkiksi vuosittain tietotarpeiden kautta.

Vastuullisten hankintojen kehityspolku 3/3

4. Hankinnan ja toimialojen vastuullisuuteen liittyvän vuoropuhelun kehittäminen

Kehityskohteena vastuullisuustyön viemiseen osaksi kaupungin hankintatoimea hahmottui toimialojen ja hankinnan välisen vuoropuhelun kehittäminen. Hankintatoimen tulisi tuoda toimialojen tietoon hankintoihin ja kategoriaan soveltuvia vastuullisuuskriteereitä. Toisaalta toimialat voivat jakaa oman alueensa vastuullisuusinnovaatioita hankintapalveluiden tietoon. Sujuva yhteistyö helpottaa kilpailutusten toteuttamista: vastuullisuustavoitteet siirtyvät ideoista käytäntöön. (Jatkuva)

5. Tavoitteiden seurannan järjestäminen kaupunkitasolla

Vastuullisuustavoitteiden täyttymisen tueksi toivottiin seurantaa. Seuranta tukee siten vastuullisten hankintojen johtamista koko kaupungin tasolla. Ensi vaiheen toimenpiteenä hahmottuu Hilman vastuullisuuskriteerien käytön kouluttaminen ja seurannan aktivointi esim. tutkiahallintoa.fi –palvelun kautta. Myöhemmin seurantaa voi laajentaa kategoriataason tavoitteiden täyttymisen seurantaan ja ajallisten (esim. vuosi/puolivuotis-) tavoitteiden asettamiseen kaupunkitasolla, kategorioissa ja hankinnoissa. Seurantaa voi laajentaa myös toimittaja- ja sopimustasolle.

Seurattavien tavoitteiden tulee olla linjassa kaupungin strategiassa ja arvoissa asettamien tahtotilojen kanssa. Tällöin hankinnoissa toteutuva operatiivinen työ tukee kaupunkitason tavoitteiden saavuttamista.

6. Hyvät esimerkit jakoon

Työpajasarjan myötä kävi ilmi, että Seinäjoella toteutetaan jo nyt vastuullisia hankintoja. Ongelmaksi kuitenkin hahmottui, ettei onnistumisista – tai epäonnistumisista – juuri viestitä eteenpäin. Hyvien esimerkkien jakaminen voi nivoutua luontevasti osaksi tietoisuuksia tai intranettiin päivittyvää sisältöä.

7. Tuloksista palkitseminen

Vastuullisuustyössä onnistumiseen ja oppimiseen ei koettu liitettävän palkintoja. Tämä voi johtaa tilanteeseen, jossa vastuullisuustavoitteiden edistäminen on merkittävässä määrin kiinni yksittäisten henkilöiden kiinnostuksesta. Aineettoman tai aineellisen palkitsemisen käytännöt voisivat toteutua kaupunki-, hankintatiimin- tai yksikkötasollakin. Vaihtoehtoisesti palkitseminen voisi liittyä yleiseen yksilö- tai yksikkökohtaisten tavoitteiden saavuttamiseen ja ylittämiseen.

Priorisoidut hankintakategoriat

Kategoriointi perustuu ostolaskujen laskennallisiin CO₂-päästöihin.
Laskenta on toteutettu SYKE:n Envimat-mallin mukaisesti

Rakentaminen

**Rakennusten ja
alueiden ylläpito**

Elintarvikkeet

**Matkustus- ja
kuljetuspalvelut**

ICT

Muita ympäristö- ja sosiaalisen vastuullisuuden tavoitteita

Ympäristövastuu

- Selvitys toimittajan ympäristöjärjestelmästä (ISO 14001)
- Lead ja Breem pätevyysvaatimukset
- Urakkakohtainen ympäristösuunnitelma ja sen seuranta
- Hiilijalanjälkilaskenta
- Työmaan ja kaluston vähähiilisyys (sähkökäyttöiset tai muut vähäpäästöiset kulkuneuvot, EURO-luokka, toimitusaikataulut, uusiutuvaan energiaan perustuva lämmitysmuoto, vähäpäästöinen rakennusmateriaali, vähähiilinen betoni, aurinkopaneelit, energiatehokkuustavoitteet, energiamittaukset)
- Uusiutumattomien luonnonvarojen käytön vähentäminen, materiaalkiertojen edistäminen, pakkaus- ja jätemäärien vähentäminen, rakentamisen muovit, haitallisten aineiden vähentäminen, raaka-aineen vastuullinen tuotanto (esim. puun alkuperäissertifiointit)
- **Sosiaalinen vastuu**
 - Työllistämisehto
 - Työperäisen hyväksikäytön estäminen (tilaajavastuulain mukaiset tarkastukset, alihankintaketjun rajoittaminen, sopimuksen aikaiset tarkastukset jne.)
 - Rakentamisessa käytettävien tuotteiden toimitusketju ja valmistusmaan selvitys (Code of conduct-sopimusliite)

Linkki kriteeripankkiin: <https://kriteeripankki.fi/t/46>

- **Muita ympäristö- ja sosiaalisen vastuullisuuden tavoitteita**

- **Ympäristövastuu**

- Selvitys ympäristöjärjestelmästä tai ympäristöhoitotoimenpiteistä palvelun tuotannossa (ISO 14001)
- Päästöjen vähentäminen/vähäpäästöisyyden edistäminen (esim. sähkökäyttöisen tai muun vähäpäästöisen vaihtoehdon valinta)
- Kuljetuspalvelun vähähiilisyys, energiatehokkuus, kuljetusvälineen EURO-luokka ja sopivat toimitusaikataulut
- Energiatehokkuuden (energiatehokkuustavoitteiden asettaminen, energiamittaukset) edistäminen
- Uusiutumattomien luonnonvarojen käytön vähentäminen ja uusiutuvien luonnonvarojen käytön optimointi
- Kierrätysmateriaalista valmistettu tai kierrätetty tuote/aines, tuotteen/ aineksen kierrätyksen ja uudelleen käytön edistäminen, hallittu käytöstä poisto
- Pakkausjätteiden määrän vähentäminen, poisvienti ja kierrätyskelpoisuuden edistäminen
- Muiden jätteiden määrän vähentäminen, poisvienti ja kierrätyskelpoisuuden edistäminen (viherjätteen hyödyntäminen)
- Energian ja veden kulutuksen minimointi puhdistusaineiden ja laitteiden käytössä, puhdistusaineet tiivisteinä
- Uusiutuvilla energialähteillä tuotetun sähkön hankintapalvelu -> alkuperäsertifikaateilla todentaminen

- **Sosiaalinen vastuu**

- Työllistämisehto
- Työperäisen hyväksikäytön estäminen (tilaajavastuulain mukaiset tarkastukset, alihankintaketjun rajoittaminen, sopimuksen aikaiset tarkastukset jne.)
- Rakentamisessa käytettävien tuotteiden toimitusketju ja valmistusmaan selvitys (Code of conduct-sopimusliite)

Linkki kriteeripankkiin: <https://kriteeripankki.fi/t/47>

Muita ympäristö- ja sosiaalisen vastuun tavoitteita

Ympäristövastuu

- Elintarvikkeissa **kestävän ruokahuollon** ja luonnon monimuotoisuuden edistäminen (kestävästi tuotettuja elintarvikkeita mm. MSC, reilun kaupan tuotteita, kasvis-, luomu-, lähi- ja sesonginmukaista ruokaa)

Pakkaus- ja muiden jätteiden määrän vähentäminen, poisvienti ja kierrätys

- Kuljetuspakkausten kierrätys
- Sopivat pakkauskoot

Kuljetusten vähähiilisyys

Haitallisten aineiden käytön vähentäminen (kemikaalit, kuten pvc pienhiukkaset)

- Uusiutumattomien luonnonvarojen käytön vähentäminen (esim. pakkausmateriaalin osalta), materiaalitehokkuus, kierrätyspaperikuidusta valmistettu (esim. tulostuspaperi), käytön optimointi

Raaka-aineen vastuullinen tuotanto (puun alkuperäsertifiointi)

- Käytettyjen tarvikkeiden **kierrätys** ja hallittu käytöstä poisto
- Täyttöpalvelu

Sosiaalinen vastuu

Ihmisoikeudet ja työelämän perusoikeudet toimitusketjussa (Code of conduct, selvitys toimitusketjusta ja valmistuspaikkatieto, auditointiraportti, vastuullisuusraportti)

Linkki kriteeripankkiin: <https://kriteeripankki.fi/t/34>

Muita ympäristö- ja sosiaalisen vastuun kriteereitä

Ympäristövastuu

- Selvitys ympäristöjärjestelmästä tai ympäristöhoitotoimenpiteistä palvelun tuotannossa ja seuranta sop.kaudella (ISO 14001)
- Kulkuvälineen valinta ja kuljetusvälinekaluston vähähiilisyys, energiatehokkuus, EURO-luokka, renkaat ja palveluun sopivat toimitusaikataulut

Sosiaalinen vastuu

- Työllistämisehto
- Työperäisen hyväksikäytön estäminen (tilaajavastuulain mukaiset tarkastukset, alihankintaketjun rajoittaminen, sopimuksen aikaiset tarkastukset jne.)

Linkki kriteeripankkiin: <https://kriteeripankki.fi/t/39>

Muita ympäristö- ja sosiaalisen vastuun kriteereitä

- **Energiatehokkuus** -> energiakulutuksen vähentäminen (TCO-merkki), hukkalämmön talteenotto, konesalin sähkö uusiutuvilla energialähteillä
- **Vihreä ohjelmointi** = green coding, pilvikapasiteettitarpeen optimointi ja optimointia edistävän eli energiatehokkaan ohjelmointikielen valinta
- **Haitallisten aineiden** käytön vähentäminen (kemikaalit, pienhiukkaset)
- Tuotteen vuokraus – **leasing**, Tuote palveluna (device as a service)
- **Korjauskelpoisuuden ja varaosien** saatavuuden edistäminen
- **Elektroniikkajäte**: Tuotteen kierrätyksen ja kierrätettävyyden ja uudelleen käytön edistäminen, hallittu käytöstä poisto, ei käytöstä poistetun laitteen vientiä EU:n ulkopuolelle
- **Takuuajan** pituus
- Pakkaus- ja muiden **jätteiden määrän** vähentäminen, poisvienti ja kierrätyskelpoisuuden edistäminen

Sosiaalinen vastuu

- Ihmisoikeudet ja työelämän perusoikeudet toimitusketjussa (Code of conduct, selvitys toimitusketjusta ja valmistuspaikkatieto, auditointiraportti, vastuullisuusraportti)

Linkki kriteeripankkiin: <https://kriteeripankki.fi/t/42>

Linkit

- www.kriteeripankki.fi
- <https://greenict.fi/tietopankki/hankkijanopas/>
- https://green-business.ec.europa.eu/green-public-procurement/gpp-criteria-and-requirements_en
- <https://www.upphandlingsmyndigheten.se/kriterier/>

Seinäjäjoki